

Довідка
про підсумки роботи служб у справах дітей з усиновлення та здійснення
нагляду за дотриманням прав усиновлених дітей у 2019 році

На виконання постанови Кабінету Міністрів України від 08.10.2008 № 905 «Про затвердження Порядку провадження діяльності з усиновлення та здійснення нагляду за дотриманням прав усиновлених дітей» (зі змінами) (далі - Порядок), з метою забезпечення права дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, на усиновлення, службою у справах дітей облдержадміністрації проаналізовано роботу служб у справах дітей райдержадміністрацій, міськвиконкомів, об'єднаних територіальних громад (далі – служби) та узагальнено інформацію щодо усиновлення, обліку та стану утримання усиновлених дітей протягом 2019 року.

Станом на 31.12.2019 року на регіональному обліку дітей, які можуть бути усиновлені, перебуває 711 дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування (на місцевому – 725), з них у віці: до 1 року – 5, з 1- до 3 років – 22; з 3 до 5 років – 41 ; з 6 до 10 років – 182; з 11 до 18 років – 461.

Надзвичайне занепокоєння викликає негативна тенденція щодо усиновлення, яка склалась останнім часом. Так, у 2019 році продовжувалось зменшення кількості усиновлених дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, громадянами України (56 дітей) в порівнянні з 2018 (62) та 2017 (65) роками.

Ситуація щодо національного усиновлення в області потребує посиленої уваги та серйозного аналізу складових, в наслідок яких ситуація є такою як вона склалась.

Відповідно до міжнародних і національних законодавчих норм усиновлення – найпріоритетніша та найбільш захищена форма влаштування дитини у разі втрати батьків чи залишення її без батьківського піклування. За умови втрати дитиною батьківського піклування відповідний орган опіки та піклування вживає вичерпні заходи щодо влаштування дитини в сім'ї громадян України – на усиновлення, під опіку/піклування, у прийомні сім'ї, дитячі будинки сімейного типу.

Так, із загальної кількості дітей, які перебувають на регіональному обліку 509 дітей (71,6 %), які можуть бути усиновлені, влаштовані в прийомні сім'ї, дитячі будинки сімейного типу; під опікою, піклуванням перебуває 10 дітей (1,41 %). 77 дітей (10,83 %) мають інвалідність, з них 12 дітей влаштовано у заклади за межами області (Київська – 1, Хмельницька – 5, Херсонська – 2, Черкаська – 4 області).

Відповідно до чинного законодавства України питанням усиновлення, зокрема постановкою на облік, складанням анкет дітей служби займаються понад 14 років.

Проте, лише в окремих районах можна відмітити професійний рівень виконання службами вимог Порядку провадження діяльності з усиновлення та здійснення нагляду за дотриманням прав усиновлених дітей. Зокрема, це служби у справах дітей Андрушівської, Бердичівської, Ємільчинської, Житомирської, Коростишівської, Олевської, Радомишльської, Романівської, Ружинської, Пулинської, Чуднівської райдержадміністрацій, Бердичівської та Коростенської міських рад.

Протягом 2019 року до служби у справах дітей облдержадміністрації для можливого усиновлення надійшло 165 анкет дітей (з них 36 родинних груп), що на 18,8 % більше ніж у 2018 році (134 анкети). Найбільше анкет надійшло від служб у справах дітей Житомирської міської ради (23), Житомирської (22), Лугинської (16), по 13 анкет з Пулинської, Овруцької, 7 анкет з Хорошівської, по 6 анкет з Бердичівської, Ємільчинської, Народицької, Олевської, по 5 анкет з Коростенської, Коростишівської, Ружинської, Черняхівської, по 4 анкети з Новоград-Волинської, Радомишльської, по 3 анкети з Баранівської, Брусилівської, по 1 анкеті з Андрушівської, Романівської, Чуднівської райдержадміністрацій; зі служб у справах дітей Малинської (5), Баранівської (2), по 1 – з Бердичівської, Коростенської, Новоград-Волинської міських рад. Жодної анкети не надійшло від служб у справах дітей Любарської, Малинської, Попільнянської райдержадміністрацій.

Із загальної кількості дітей, які поставлені на регіональний облік з усиновлення у 2019 році (165), переважна більшість анкет надійшла у встановлений законодавством термін. Поряд з цим, із суттєвим порушенням терміну на облік з усиновлення поставлено по 1 дитині в службах у справах дітей Брусилівської, Хорошівської райдержадміністрації та 2 дитини в службі (управлінні) у справах дітей Житомирської міської ради.

Виявлено непоодинокі недоліки при оформленні анкет дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, які можуть бути усиновлені. Так, інформація на дитину, зазначена в анкеті, не відповідає пакету документів, який додається до неї. Окрім цього, проблемою залишаються розбіжності в написанні дати народження, імен, прізвищ, по батькові дітей в документах, які є підставами для усиновлення.

Інформація в графі анкети дитини «Відомості про братів, сестер та інших родичів» зазначається в обов'язковому порядку. У разі перебування братів, сестер на обліку з усиновлення, необхідно вказувати номер анкети та дату постановки на облік. При оформленні анкети у разі зняття опіки над дитиною, необхідно зазначати розпорядження про зняття опіки.

В рішеннях судів щодо позбавлення батьківських прав батьків не вірно внесені прізвища та імена батьків, дітей, дата народження тощо. На жаль, такі питання виникають навіть стосовно тих анкет дітей, які вже тривалий час перебувають (перебували) на обліку з усиновлення. Так, Ш..... Андрій, 2003 р.н., що перебував на первинному обліку в службі у справах дітей Овруцької райдержадміністрації, як дитина, позбавлена батьківського піклування, з 2005 року не мав жодних правових підстав перебування на обліку; Ф..... Роксана, 2002 р.н., що перебуває на первинному обліку в службі у справах дітей управління у справах сім'ї, молоді, фізичної культури та спорту Новоград-Волинської міської ради з 2003 року, як дитина, позбавлена батьківського піклування, правового статусу не має, лише може перебувати на обліку дітей, які можуть бути усиновлені.

Одним із найбільш проблемних питань під час постановки дітей на облік є оформлення висновків про стан здоров'я, фізичний та розумовий розвиток дитини (далі – Висновок).

Форму Висновку визначено Порядком провадження діяльності з усиновлення та здійснення нагляду за дотриманням прав усиновлених дітей, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 08.10.2008 року № 905 (зі змінами). Звертаємо увагу що, він підписується керівником лікувально-профілактичного закладу. У разі підписання Висновку не керівником лікувально-профілактичного закладу, а виконуючим обов'язки керівника (директора), слід додавати завірену копію наказу або іншого офіційного документу про призначення посадової особи виконувати обов'язки на визначений період з правом його підпису.

Разом з тим, у порушення вимог Порядку, службами надсилаються Висновки не підписані вищезазначеними керівниками закладів; не вказано посаду особи, прізвище, ініціали яка його підписала, відсутні прізвища лікарів та їх підписи, дати, тощо.

Звертаємо вашу увагу щодо змін, які внесені до Переліку захворювань у Висновок в графі «остаточний висновок» необхідно зазначати характеристику клінічного перебігу захворювання та функціонального стану органів і систем дитини.

Непоодинокі випадки виявлено у розбіжності захворювань та кодів стану здоров'я дітей, діагнози хвороб, які не співпадають з МКХ-10. В графі анкети дитини «Висновок про стан здоров'я» не вносяться всі діагнози захворювань, згідно з Висновком. Однак, працівники служби не завжди звертають увагу на дані розбіжності, що в подальшому може призвести до порушення прав дітей в питаннях усиновлення, особливо це стосується дітей, які відповідно до наказу МОЗ України від 27.12.2011 № 973 «Про затвердження Переліку захворювань,

які дають право на усиновлення хворих дітей без дотримання строків перебування на обліку в центральному органі виконавчої влади, до повноважень якого належать питання усиновлення та захисту прав дітей, а також до досягненню дитиною п'яти років» (зі змінами) мають право бути усиновленими іноземними громадянами.

Служби не вчасно або взагалі не поновлюють інформацію про дітей, які перебувають на обліку понад рік, по досягненню 7, 10 та 13 років (висновок про стан здоров'я, фізичний та розумовий розвиток дитини, відомості про місце її проживання (перебування) та нова фотокартка дитини).

Впродовж поточного року не надійшло поновленої інформації про 116 дітей: від служб у справах дітей Житомирської на 24 дитини (з них жодної на 6 дітей), Радомишльської на 12 дітей (з них жодної на 9 дітей), на 10 дітей з Коростишівської (з них жодної на 1 дитину), з Хорошівської на 9 дітей (з них жодної на 6 дітей), на 8 дітей з Новоград-Волинської, з Ружинської на 6 дітей (з них жодної на 3 дитини), на 7 дітей з Коростенської (жодної на 4 дитини), з Народицької на 5 дітей (з них жодної на 3 дитини), з Лугинської на 6 дітей (з них жодної на 3 дитини), з Черняхівської на 4 дитини (з них жодної на 3 дитини) райдержадміністрацій; зі служб у справах дітей Житомирської на 24 дитини та з Новоград-Волинської жодної інформації на 1 дитину міських рад.

Додатково повідомляємо, що відповідно до статті 214 Сімейного кодексу України за подання недостовірних відомостей, а також за дії, пов'язані з приховуванням дитини від усиновлення, керівники закладів, у яких перебувають діти, інші службові особи несуть відповідальність встановлену законом.

Упродовж минулого року усиновлено 60 дітей, з них 56 – громадянами України (у 2018 році – 68 дітей, з них громадянами України – 62, у 2017 році – 76 дітей, з них громадянами України – 64) та 39 дітей усиновлено одним із подружжя (внутрісімейне усиновлення), що на 9,3 % менше в порівнянні з минулим роком (43).

Кандидати в усиновлювачі з Житомирської області усиновили 48 дітей, з інших областей – 8, а саме: з Волинської області – 5 дітей, по 1 дитині з Хмельницької, Вінницької областей та міста Херсона. Громадянами інших держав було усиновлено 4 дитини, а саме: 3 дитини – громадянами США, 1– кандидатами з Італії. Таким чином, зберігається стійка тенденція до переваги національного усиновлення над міждержавним.

У 2019 році усиновлено старше 5 років – 10 дітей, що на 47,6 % менше у порівнянні з 2018 роком (21 дитина), дітей, які мають інвалідність – 3. Зменшилась кількість дітей усиновлених родинними групами. Так, впродовж року усиновлено 18 дітей із 8 родинних груп, а саме усиновили 6 родинних

груп по 2 дитини, 2 родинні групи – 3 дитини, що на 53,3 % менше ніж у 2018 (15 родинних груп – 31 дитина).

За 2019 рік органами опіки та піклування було надано згоди на роз'єднання 7 дітей з братами та сестрами при усиновленні у зв'язку з тим, що вони перебували в закладах, родинних стосунків з братами, сестрами не підтримували, родичі та громадяни України не виявили бажання взяти їх під опіку, в прийомну сім'ю, дитячий будинок сімейного типу, а також за станом здоров'я братів, сестер, які перебувають в спеціальних та спеціалізованих закладах (по 1 згоді органами опіки та піклування Брусилівської, Лугинської, Черняхівської та 2 згоди Овруцької райдержадміністрацій).

Усиновлення проходить за місцем проживання (перебування) дітей. Найбільша кількість дітей у 2019 році усиновлено громадянами України з КНП «Житомирський обласний спеціалізований будинок дитини для дітей-сиріт та дітей, які залишились без піклування батьків» (34 дитини), з КУ «Обласний спеціалізований будинок дитини» Житомирської обласної ради усиновлено 3 дитини, з КУ «Обласний центр соціально-психологічної реабілітації дітей «Сонячний дім» Житомирської обласної ради – 5 дітей, з Коростенського міського центру соціальної підтримки дітей та сімей «Віри. Надії. Любові» 1 дитина, а також з сімей опікунів, піклувальників – 3 дитини, з прийомної сім'ї – 1 дитина і лише 1 дитина – з інтернатних закладів.

Станом на 01.01.2020 року 711 дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, перебуває на регіональному обліку з усиновлення. В ЄІАС «Діти» мають актуальне фото 580 дітей, що складає 81,57 % та 560 дітей мають підтвердження електронно-облікових карток (77,76%). Внесено оновлені фото на 100 % дітей службами у справах дітей Андрушівської, Баранівської, Брусилівської, Ємільчинської, Любарської, Попільнянської, Романівської, Ружинської райдержадміністрацій, Коростенської та Малинської міських рад. Мають неактуальне фото 131 ЕОК дітей, а саме: в службах у справах дітей Житомирської (17), Новоград-Волинської (19), Радомишльської (9), по 7 з Коростенської, Овруцької, Пулинської, Малинської (3), Хорошівської (13), Народицької (5), Коростишівської (11), по 2 з Бердичівської, Черняхівської, по 1 з Лугинської, Олевської, Чуднівської райдержадміністрацій та Житомирської (14), по 5 з Новоград-Волинської, Баранівської, по 1 з Бердичівської, Чуднівської міських рад.

Протягом 2019 року не завантажували в ЕОК дитини фотокартки на 224, що складає 31,5 %, дитини-сироти та дитини, позбавленої батьківського піклування, наступні служби у справах дітей: Житомирської, Новоград-Волинської по 30, Хорошівської (24), Пулинської (20), Коростишівської (19), Черняхівської (11), Малинський (9), по 8 дітей Бердичівської, Коростенської,

Овруцької, по 4 дитини Лугинської, Олевської, Чуднівської, по 1 дитині Баранівської, Любарської, Попільнянської, Радомишльської райдержадміністрацій та Житомирської (14), Бердичівської (11), Баранівської (7), Чуднівської (4), Новоград – Волинської (2), по 1 дитині з Малинської та Коростенської міських рад.

Впродовж 2019 року представниками служб у справах дітей райдержадміністрацій, міських рад спільно з працівниками закладів охорони здоров'я та працівниками органів внутрішніх справ складено за формою, затвердженою МОЗ та МВС, 24 акта про дитину, покинуту в пологовому будинку, іншому закладі охорони здоров'я або яку відмовились забрати батьки чи інші родичі про підкинуту чи знайдену дитину. При складанні вищезазначених актів недоліків не виявлено.

За даними служб у справах дітей райдержадміністрацій, міських рад в області проживає 628 усиновлених дітей (на 2 % більше в порівнянні з минулим роком) у 522 сім'ях, з них: 170 дітей були усиновлені менше трьох років. Впродовж 2019 року на територію області прибули дві сім'ї з двома усиновленими дітьми з Івано – Франківської та Кіровоградської областей та виїхало за межі області 3 сім'ї з 6 усиновленими дітьми, а саме: одна сім'я (м.Новоград – Волинський) з трьома усиновленими дітьми виїхала до м.Рівне, одна сім'я (м.Житомир) з усиновленими двома дітьми виїхала до Чернігівської області та одна сім'я (Пулинський район) з однією дитиною виїхали до Кіровоградської області.

Звертаємо увагу щодо інформування протягом місяця про зміну місця проживання усиновлювачів до служби за місцем їх нового проживання для подальшого вирішення організаційних питань та вжиття дієвих заходів нагляду за умовами проживання і виховання усиновленої дитини.

У разі переїзду сім'ї з усиновленою дитиною до іншої територіальної одиниці, обов'язково до повідомлення про зміну місця проживання усиновлювачів долучають копії рішення суду про усиновлення дитини, копії звітів про результати перевірок, умов проживання та виховання усиновленої дитини.

Упродовж 2019 року службами у справах дітей здійснено перевірки та оформлено звіти щодо 138 дітей, які усиновлені менше 3-х років, та 114, які усиновлені більше 3-х років. Допомогу при усиновленні отримують сім'ї на 160 усиновлених дітей. Вчасно аналізуються проблемні ситуації та надаються рекомендації. В родинх усиновлювачів створені належні умови для повноцінного розвитку, навчання та виховання дітей, батьки відповідально виконують свої обов'язки.

Разом з тим, у липні 2019 року відбулося 1 скасування усиновлення відносно 1 дитини у Житомирському районі, так, як між усиновлювачем і дитиною склалися, незалежно від волі усиновлювача, стосунки, які роблять неможливими їхнє спільне проживання і виконання усиновлювачем своїх батьківських обов'язків. Мама – усиновителька померла.

Дитина Н..., була усиновлена подружньою парою Богунським районним судом м.Житомира у лютому 2009 року. На даний час дівчинка перебуває під опікою.

Всього 9 сімей усиновлювачів перебувають на контролі в службах у справах дітей Житомирської (2), Новоград – Волинської (1), Попільнянської (1), Коростишівської (2), Хорошівської (1) райдержадміністрацій та 2 сім'ї з міста Житомира у зв'язку з неналежним виконанням батьківських обов'язків.

Найбільше занепокоєння викликають підстави, які стають причиною скасування усиновлень. Найпоширеніша з них – стосунки, що склалися в сім'ї усиновлювачів з дітьми. Даний факт говорить як про недостатню відповідальність усиновлювачів за дітей, так і служб у справах дітей, які, відповідно до законодавства, здійснюють нагляд за усиновленими дітьми та повинні виявляти і вживати заходів щодо попередження таких випадків.

У 2019 році до регіонального банку кандидатів в усиновлювачі було внесено 26 подружніх пар та 2 одиноких громадян (що на 24,32 % менше в порівнянні з 2018 роком). З них виявили бажання усиновити дитину віком до року – 5 кандидатів, до 3-х років – 8, до 5 років – 10, до 10 – 6. Як бачимо, 74 % бажають усиновити дітей до 5 років, які не мають братів/сестер, а також вад зі здоров'ям. Натомість переважна більшість, які можуть бути усиновлені, це діти старші 10 – річного віку, які мають від двох до дев'яти братів/сестер, але вони не з меншою надією чекають на своїх батьків.

З обліку знято 42 подружні пари у зв'язку з усиновленням дитини, що на 10,53 % більше у порівнянні з 2018 (38); 3 кандидати – із закінченням терміну дії документів, що на 75 % менше у порівнянні з минулим роком (12), а саме: 2 сім'ї зі служби (управління) у справах дітей Житомирської міської ради, 1 – зі служби у справах дітей Радомишльської райдержадміністрації; 2 – за поданням кандидатами в усиновлювачі письмової заяви, що на 50 % менше ніж у 2018 році (4), а саме: по 1 сім'ї зі служби у справах дітей Овруцької райдержадміністрації та зі служби (управління) у справах дітей Житомирської міської ради.

Слід зазначити, що службами у справах дітей райдержадміністрацій, міських рад не в повній мірі дотримуються вимоги щодо оформлення особових справ кандидатів в усиновлювачі. Трапляються випадки, коли в справі висновок про стан здоров'я особи оформлений без дотримання форми,

затвердженої Порядком: не вірно зазначається остаточний діагноз (у остаточному висновку зазначається: може бути усиновлювачем, може виконувати опікунські обов'язки, що суперечить статті 226 СКУ), акт обстеження житлово-побутових умов проводить староста сільської ради, а не спеціаліст служби, не підписується членами комісії, а одним спеціалістом служби, відсутній номер обліку кандидатів в усиновлювачі, та оригінали печатки на копіях документів. В справі кандидата наявні документи, не передбачені п.22 Порядку, а саме: характеристика на кандидатів, копії свідоцтва про народження власних дітей, копії водійських посвідчень, ідентифікаційний код кандидатів тощо. Не вноситься достовірна інформація до ЕОК кандидатів в ЄІАС «Діти».

Відповідно до п.46 Порядку, з метою організації висвітлення та пропагування позитивного досвіду влаштування на виховання в сім'ї громадян України дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування (усиновлення, опіка, піклування, прийомні сім'ї, дитячі будинки сімейного типу), вдосконалення роботи з кандидатами в усиновлювачі та спрощення процедури пошуку ними дитини, повідомлення про дітей, які можуть бути усиновлені, розміщуються на офіційному веб-сайті служби у справах дітей облдержадміністрації, в засобах масової інформації.

Станом на 01 лютого 2020 року на Всеукраїнському національному порталі «Сирітству – ні!» Благодійною організацією «Фонд Ріната Ахметова» розміщено інформацію про 621 дитину-сироту та дитину, позбавлену батьківського піклування. У 2019 році на сайт завантажено 147 фотокарток дітей з відповідною інформацією та оновлено фото на 19 дітей. У зв'язку з усиновленням знято 22 дитини, з них громадянами України – 18 дітей. Звертаємо увагу, що Міністерством соціальної політики України забезпечено розміщення інформації про 659 дітей, які можуть бути усиновлені, та влаштовані в сімейні форми виховання, на офіційному веб – порталі, який щомісячно автоматично оновлюється з ЄІАС «Діти» інформацією на дитину, яку вносять спеціалісти служби. Однак, зустрічаються непоодинокі випадки недостовірної (неактуальної) інформації про дітей, яка розміщується на сайті Мінсоцполітики (фотокартка дитини, відомості про її ім'я, вік, форму влаштування, наявність або відсутність братів, сестер, їх вік та форму влаштування, тощо). Так, на веб – порталі в 157 ЕОК дітей не актуальний їх вік, зображення, а саме в ЕОК дітей: 276777, 44370, 44369, 44331, 44312, 44311, 44308, 44290, 44268, 44178, 44121, 44063, 43907, 44030, 44056, 44057, 44059, 44558, 44559, 44557, 44603, 45224, 45225, 45313, 163472, 45343, 45415, 45437, 45449, 46092, 46327, 46411, 46853, 47398, 47416, 47417, 47418, 47419, 47428, 240802, 47429, 47468, 47476, 47479, 328638, 47511, 47515, 47536, 47781,

47784, 47822, 49704, 51468, 153354, 156150, 176512, 304410, 180714, 180725, 180718, 182500, 299533, 182595, 184313, 184316, 185663, 187394, 187396, 188419, 191528, 191544, 194562, 317114, 195191, 195177, 195173, 199036, 199031, 320622, 200357, 207080, 207427, 210023, 46608, 210921, 210922, 211270, 211275, 211300, 211609, 211700, 211701, 213346, 45695, 213349, 216229, 216664, 221465, 221913, 221921, 223033, 232885, 236484, 239020, 239583, 241444, 247331, 250744, 253092, 256268, 263813, 267232, 267249, 267233, 267246, 267243, 272464, 274285, 296218, 253236, 253235, 277630, 279963, 282578, 285812, 296727, 293419, 293432, 297979, 297981, 298805, 298796, 304652, 305522, 305519, 309622, 309642, 309640, 46304, 46303, 309012, 313071, 316326, 317638, 324182, 304664, 329660, 330155, 330156, 331026, 334786, 338919, 364432, 363857, 244433, 244429, 373148 (служби у справах дітей Андрушівської, Баранівської, Бердичівської, Брусилівської, Житомирської, Коростенської, Коростишівської, Лугинської, Малинської, Народицької, Новоград-Волинської, Овруцької, Радомишльської, Ружинської, Пулинської, Черняхівської, Чуднівської райдержадміністрацій, Бердичівської, Житомирської та Новоград-Волинської міських рад).

На сайті Благодійної організації «Благодійний Фонд «Зміни одне життя – Україна» розміщено інформацію – фото, відеоролики на 102 дитини та надано інформацію на 121 нову анкету дитини.

Наголошуємо, що інформація про дітей не може надаватися стороннім особам, особливо, які представляються в телефонному режимі родичами усиновлених дітей, уповноваженими представниками будь яких керівних органів державних установ, діячами благодійних організацій та фондів, при цьому не маючи повноважень отримувати запитувану інформацію, яку використовують на власний розсуд, в результаті чого порушують права дітей та завдають їм моральної шкоди.

Всі ці факти свідчать про порушення статті 226, 227, 228 Сімейного кодексу України, ст. 32 Конституції України, ст. 16 Конвенції ООН про права дитини, ст. 10 Закону України «Про охорону дитинства», ч. 3 ст. 10 Закону України «Про захист персональних даних», відповідно до яких забороняється розголошувати у будь-який спосіб персональні дані інших осіб, що стали відомі у зв'язку з виконанням посадових обов'язків.

Головний спеціаліст відділу
з питань соціального захисту,
опіки та піклування дітей

Людмила БЛАЩУК